
Ålems Gästgiveri

Hur gick det till under 1500-1600 talet när folk reste längs vägarna? Om man behövde rasta sin häst, vila eller äta en bit mat så var det vanligt att man stannade till på prästgården i byn där man passerade. Där fanns ofta stor gästfrihet och alla var välkomna, men detta höll ju inte i längden när fler och fler människor började resa.

Det hade funnits en Gästgiveriförordning ända sedan år 1561 som Erik XIV infört, med en organisation som skulle hjälpa bygderna att ordna husrum, kost och hästar till resande. De skulle ligga på lämpligt avstånd från varandra. Men de riktlinjerna hade inte fungerat vidare bra.

Så förordningen kom inte till sin fulla rätt för än drottning Kristina förbättrade den år 1651. Där blev det lagstadgat att det skulle finnas Gästgiverier vid alla lands- och sjövägar med högst två mil från varandra. Där skulle det finnas husrum och stallrum, nödiga sängkläder, linne, bordstyg och annat husgeråd samt mat, ved, öl och brännvin. Såklart också sadlar, seldon, vagnar och slädar. Kostnaderna reglerades sedan genom en särskild taxa som bestämdes av Landshövdingen.

En sak som jag först behöver förklara är att År 1667 blev Mönsterås tingsställe för Stranda härad. Då fanns det också en tingsplats i Ålem. Under 1700-talet höll emellertid häradet ting omväxlande på de båda platserna, sommarhalvåret i Mönsterås och vinterhalvåret i Ålem. I Mönsterås hölls tinget till en början på den så

kallade Krögaregården, ett kombinerat tingshus och gästgiveri. Men i Ålem fanns det ingen riktig tingslokal, för än de styrande i bygden tog beslut om detta.

År 1766 lät baron Rappe i Strömsrum och Ålem socknen gemensamt uppföra en ny ståtlig byggnad som blev till ett gemensamt Gästgiveri och Tingslokal. Bottenvåningen som var tingslokal ägdes av socknen och övervåningen var Gästgiveri och ägdes av baronen.

År 1766 var det Gästgiveri och Tingslokal här i Ålem. Huset placerades på en strategisk plats vid en viktig stråkväg. Precis här på höjden bredvid Alsterån. Alltså på platsen där Broholms möbelfabrik sedan byggdes i början av 1900-talet.

Ålems Gästgiveri blev en livlig plats tack vare sina förbipasserande gäster men även för Tingets skull. Ålem upphörde emellertid att vara ordinarie tingsplats år 1795. Men Gästgiveriet fortsatte sin verksamhet och tog över tingets lokaler.

Gästgiveriet lades ned på 1890-talet, för att göra plats för järnvägen och etableringen av Broholms möbelfabrik.

Gästgiveri- och tingshuset flyttades hit till Torsum. Huset flyttades och återuppbyggdes igen i Torsrum, som ligger under Strömsrums ägor. Baron

Rappe hade andra behov av huset så det blev istället statarbostad för hans arbetare och det fantastiska i historien är att huset fortfarande finns kvar.

Här bodde några av alla dessa statare. En statare var en mycket fattig lantarbetare som fick största delen av sin lön i stat, alltså natura förmåner typ mat, husrum och ved av en jordägare (baron/patron). Detta var hemskt nog vår tids eget slaveri. En statare arbetade från morgon till kväll, 7 dagar i veckan, hela året om förutom en vecka, då han hade rätten att byta till ett annat gods. Statarsystemet tog sin form under mitten av 1700-talet, det tog ända fram till år 1945 innan det avskaffades, men då hade det länge minskat i omfattning efter kulmen under sent 1800-tal då det fanns ca 35 000 statarfamiljer i Sverige.

Figur 1 Karta över Ålems gästgiveri